

УДК 001(063):378,4 (Укр)

Тер-Ованес'ян В.Г.,

ст. викладач кафедри іноземних мов Харківський національний університет радіоелектроніки, terovanesov@mail.ru

Вем'ян В.Г.,

асистент кафедри іноземних мов Української інженерно-педагогічної академії

Україна, м. Харків

УПРАВЛІННЯ АУДИТОРНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНИХ ВУЗАХ

У статті проаналізовано необхідність управління аудиторною роботою студентів на заняттях з іноземної мови. Розглянуто вивчення проблеми управління методом теорії інформації. Відображено основні функції управління учбовим процесом, оскільки вони є фундаментом процесу управління навчанням і певною мірою виступають його інтеграційними складовими.

Ключові слова: управління аудиторною роботою, основні функції управління учбовим процесом, особисто-орієнтований підхід, комплексне навчання, процес об'єктів-суб'єктів.

Постановка проблеми. Формування будь-якої особистості є складним процесом, який залежить від соціальної структури, політичних, соціальних, економічних, культурних та етнічних умов. На всіх етапах розвитку суспільства необхідним набуттям має бути не тільки високий рівень професійної, але й загальної культурної підготовки. Інтегрування України в європейський освітній простір вимагає суттєвих змін у системі освіти та ставить мету підготувати високо кваліфікованого фахівця з відмінним знанням іноземної мови. На жаль, окрім цього могутнього соціального замовлення, школі й вищій школі похвалитися нічим. Мовна підготовна студентів дуже слабка в загальноосвітній школі та в вищій школі. У результаті багато випускників немовних вузів України не в змозі висловити свою точку зору з приводу прочитаного, почутого, побаченого іноземною мовою. Звичайно, ми можемо це пояснити відсутністю у багатьох студентів мовних стажувань за кордоном, але як пояснити відсутність методичних умінь, умінь викладача створити хороший мікроклімат у групах, навчити між особовому спілкуванню на уроках англійської мови. Отже, виходячи з вище викладеного треба переосмислити цілі, завдання, зміст і технології навчання іноземних мов у системі освіти України, враховуючи при цьому існуючий багатий національний і міжнародний досвід у цій сфері.

Ефективність комунікативно спрямованого навчання іноземних мов у вищій школі залежатиме від бажання і здатності викладачів скористатися позитивним досвідом вітчизняних і іноземних учених і практиків щодо гуманістичного підходу у навчанні, розуміння необхідності відмовитися від авторитарних і схоластичних методів. Проведення практичних занять при навчанні іноземних мов ґрунтуються на гуманістичному підході, допомагає розкрити творчий потенціал студентів і сприяють розвитку та самовдосконаленню навчально-комунікативного процесу. Враховуючи цей факт, що процеси європейської інтеграції дедалі сильніше впливають на таку важливу сферу життя суспільства як освіта і розуміючи ту важливу роль, яку відіграє знання іноземної мови у цьому процесі, потрібно проводити безперервну наскрізну підготовку студентів з іноземної мови

протягом всього терміну навчання. Таким чином, це безумовно забезпечує сприятливі умови для здійснення професійно спрямованого навчання іноземній мові. Виникає необхідність розробки перспективних моделей підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних забезпечувати прогресивний розвиток сучасного суспільства. Отже, **метою даної статті** є необхідність управління аудиторною роботою студентів на заняттях з іноземної мови в немовних вузах. Потрібно вирішувати завдання, пов'язані з управлінням освітою, точніше - створення ефективної системи, яка б забезпечувала взаємодію держави та суспільства в інтересах динамічного розвитку економіки і задоволення запитів особистості та суспільства.

Аналіз останніх досліджень. У педагогіці центральною тезою педагогічних поглядів Гербарта Й.Ф. та його послідовників було формування моральної людини, оскільки під цим розуміли основу ідеї про гармонійний розвиток всіх здібностей. Виховання повинно створювати гармонію між волевиявленням та розвитком різносторонніх інтересів, а шляхи досягнення такої гармонії вбачали в управлінні, навчанні та моральному вихованні. К.Ф. Стой вважав, що управління має вирішити завдання порядку, адже воно не виховує, а створює передумови для виховання.[6, с.105-106].

Розв'язанню проблеми педагогічного управління К.Ф. Стой приділив стільки ж уваги, скільки Й.Ф. Гербарт, проте обидва визнали під цим поняттям виховне управління [6]. Різниця між управлінням та навчанням, на його думку, полягає в тому, що перша позиція – у духовному розумінні, інша – через безпосередній вплив на вихованця. Коли на основі неправильних психологічних висновків та сумнівних педагогічних уявлень спотворюється правдиве співвідношення між управлінням і навчанням, намагаючись пояснити їх позицію в педагогічних системах, оскільки навчання та управління є двома ступенями виховання. Визначення «управління», яке вперше використав Й.Ф. Гербарт, не може, на його переконання, «стати, по праву, дотичним, своїм». Коли слід методично надати перевагу, в окремому випадку, педагогічному управлінню, то К.Ф. Стой спирався, почасти, на необхідність, яка повинна сприяти

фізичному й духовному розвитку елементів об'єктивного та суб'єктивного бажань. За концепцією К.Ф. Стоя, педагогічне управління повинно включати методи й релігійний аспект формування характеру та душевного стану виховання [7]. У педагогіці проблеми управління отримали розробку в працях Б.В. Бірюкова, І.Ф. Тальдіної, Ю.Ю. Щербаня.

Виклад основного матеріалу. На аудиторних заняттях студентам важливе не тільки осмислення і освоєння інформації, а оволодіння засобами і практичним впровадженням з використанням матеріалу, що вивчається, і ухваленням ним певних конструктивних рішень. У таких умовах зменшується частина прямого і зовні заданого інформування і розширюється використання інтерактивних форм і

методів роботи студентів під керівництвом викладача, а також повноцінна самостійна робота над змістом модульного матеріалу тієї або іншої учбової теми. У цьому полягає суть аудиторної роботи студентів. Аудиторна робота – навчальна діяльність студента, яка відбувається під керівництвом викладача в аудиторіях вищих навчальних закладах згідно із затвердженим розкладом занять. Під час аудиторних занять студенти отримують знання й уміння. Основними видами аудиторної роботи є: лекція, лабораторне, практичне, семінарське заняття, індивідуальне заняття, консультація. При навчанні іноземних мов на аудиторних заняттях процес формування англомовної комунікації проходить під керівництвом викладача [2, с.68-70].

Рекомендовані види аудиторних занять

1. Відповідь на питання	4. Виконання індивідуальних завдань	7. Виконання завдань у групах
2. Тестування	5. Виконання практичних робіт	8. Виконання творчих робіт
3. Виступ з презентацією	6. Виконання контрольних робіт	9. Написання перекладу

Аудиторне заняття – це не тільки одиниця процесу, це і форма організації цього процесу. Дидактичний взаємозв'язок і взаємообумовленість змісту і форми будуть проявлятися у занятті, як і в будь-якому іншому об'єкті. Тому комунікативний зміст аудиторного заняття як учбового процесу не може не позначитись на основних рисах такого поняття, як форми організації. Заняття з іноземної мови мають багато рис, які можна поділити на дві категорії: одні притаманні тільки урокам іноземної мови, інші – урокам взагалі, але для уроків іноземної мови вони мають більше значення, тому що проявляються в них дещо по-іншому. Важливість мовленнєвого процесу підтверджується тим, що тільки в його умовах можна ефективно здійснювати виховання студентів. [5, с.178]. Через живе спілкування з викладачем відбувається процес гуманізації.

Урок іноземної мови як навчальна дисципліна має ще одну особливість: ми вчимо спілкуванню, яке по своїй суті є особистим. Студент не просто розповідає про щось, він висловлює свою думку, своє ставлення до предмету та спілкування. І ця особистісність і є тим каналом, через який у душу і свідомість студента проникають добрі думки і добрі почуття. Кожне заняття повинно мати чітку пізнавальну, розвиваючу і виховну мету. Сама мета перетворює заняття в єдиний комплекс, який забезпечує логіку тематичного блоку занять і навчальної дисципліни в цілому.

Важливою особливістю заняття з іноземної мови є чітка залежність вправ від мети. Адекватність вправ означає їх відповідність тому виду мовленнєвої діяльності, який розвивається на даному занятті. Вправи (exercises) з англійської мови – це основний спосіб закріплення вивченої інформації і повторення раніше пройденого матеріалу. Всю теорію ми обов'язково відпрацьовуємо на вправах, бо саме багаторазове використання певних правил на практиці і дає свій позитивний результат, залишаючи в нашій пам'яті інформацію щодо англійської мови. Вправами з

англійської мови можна перевіряти, наскільки добре запам'яталися нові слова; наскільки легко людина орієнтується в правилах англійської граматики; швидко він здатний мислити логічно і скласти певні фрази і вирази і т.д.

Відповідно і вправи можуть бути абсолютно різними, залежно від того, яку функцію вони виконують і на який результат націлені. Навіть якщо ви вирішили вчити англійську мову по Skype або записалися на курси, викладач обов'язково буде задавати вам вправи для закріплення матеріалу або перевірки рівня знань. Вправи з англійської мови повинні виконуватись послідовно [7]. Потрібно прагнути до комплексного навчання. Воно базується на закономірностях засвоєння мови. Засвоєння (запам'ятовування) тим успішніше, чим більше аналізаторів (органів почуттів) бере участь у ньому. У різних людей різні типи пам'яті: одні краще запам'ятовують те, що почули, інші – що прочитали та записали або проговорили.

Важливу роль у зацікавленості студентів до вивчення англійської мови відіграє контроль. Контроль – це складова частина до системи навчання іноземних мов. Метою якого є формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь. Завданням контролю передусім є визначення та оцінювання рівня їх сформованості. Головна мета контролю у процесі навчання іноземної мови є управління цим процесом. Контроль має свої функції, види, форми, засоби та об'єкти. Успішна реалізація функцій контролю впливає на ефективність як контролю, так і всього процесу навчання. Виділяють такі функції контролю: функції зворотного зв'язку, оціночну, навчальну і розвиваючу. Контроль виконання індивідуальних завдань можна не проводити під час аудиторної роботи. Можна запропонувати аналогічну вправу, якщо не зможуть виконати – значить не працювали під час самостійної (індивідуальної) роботи.

Існує також одна особливість уроку іноземної мови, яка являється не самостійною одиницею учбового

процесу, а ланцюг у циклі занять. Для управління цим процесом треба скласти тематичний план – цикл завдань, які дозволить викладачеві уявити перспективи роботи по темі, виділити роль і місце кожного заняття у циклі. Також треба враховувати і позицію студента на занятті. К.Д. Ушинський говорив, що навчання завжди було і залишається працею, але працею, сповненою мислення. Є таке прислів'я – «від киселю зуби ламаються». В цьому парадоксі – глибока народна мудрість: вчитися чомусь треба тільки долаючи труднощі, долаючи їх самостійно [4, с.28-45]. Тому заняття треба планувати так, щоб студент був активним, діяв самостійно і проявляв свою творчість, англійської мови.

Викладачі кафедри віддають належне умінням будувати бесіду із студентами в питально-відповідній формі (діалозі). Форма питання навчання розвиває мислення, раціоналізує емоції і формує логіку у викладі думок. При цьому украй важливий багаторівневий процес контролю навчання: початковий, поточний контроль навчання на репродуктивному рівні навчання, рубіжний контроль на продуктивному рівні з отриманням нових знань на основі тих, що є обґрунтованими, і, нарешті, поточна атестація і підсумковий контроль рівня і якості навчання впродовж певного періоду учбового часу (семестру). Поточний контроль є провідним етапом в навчанні з необхідністю досягнення запланованого рівня і якості навчання, а атестація (іспит) - етап, констатуючий досягнутий рівень і якість навчання з оцінками «задовільно», «добре», «відмінно» з відповідною бальною оцінкою в рамках кредитово-модульної системи. Отже для успішного виконання необхідні планування й контроль із боку викладача, а також планування обсягу самостійної роботи в навчальних планах спеціальності кафедрою, навчальною частиною, методичними службами навчального закладу. (Витоки педагогічної майстерності. Випуск №14, 2014). Управління має забезпечуватися комплексом навчально-методичних засобів, призначених для вивчення навчальної дисципліни, а саме: підручниками, навчальними та методичними посібниками, методичними вказівками тощо.

Вивчення проблеми управління в педагогіці опирається на методи теорії інформації, що вимірює кількість інформації, яка належить передачі у процесі навчання та враховує можливість узгодження її з пропускнуною спроможністю, тобто учня або студента. Облік такого роду параметрів дозволяє у деяких випадках обґрунтовано вирішувати питання щодо посиленості того або іншого обсягу навчального матеріалу, його дозування, часу, необхідному для виконання певного обсягу інтелектуальної роботи. Іншими словами, необхідне врахування психологічних особливостей тих, хто навчається [3, с.546-550].

Методика викладання іноземних мов як наука також прийняла на озброєння питання управління, тобто природно, будучи складовою частиною педагогічного управління, опирається на педагогіку та досвід управління в інших науках. Розвиток ідеї управління в методиці тісно пов'язаний з такими поняттями, як суб'єкти та об'єкти управління, принципи, функції та засоби управління. Методичне управління враховує

соціальний характер суб'єктів, як виступають викладачі, організуючі навчальний процес і процес об'єктів-суб'єктів, їх пізнавальної діяльності. До речі, виділення суб'єктів і об'єктів в методиці управління іноземних мов вказує на дві сторони навчального процесу, навчальну діяльність, (пізнавальну, наочну і діяльність спілкування, направлену на розвиток взаємостосунків з різними людьми та партнерами). Позначивши питання педагогічного та методичного управління, необхідно перейти до практичного вирішення проблеми.

Розглянемо основні функції управління учбовим процесом. *Перша функція* управління за класичною схемою, оскільки вони є фундаментом процесу управління навчанням і певною мірою виступають його інтеграційними складовими. Ця функція управління навчанням – планування, яке полягає в орієнтовному описі майбутнього процесу досягнення навчальних цілей. Планування розпочинається з формулювання навчальних цілей. Правильно поставлена ціль навчання є описом дій студентів, які вони зможуть виконати після вивчення певного навчального матеріалу. Планування передбачає прогнозування перебігу і результатів діяльності. Сутність прогнозування полягає у тому, щоб заздалегідь оцінити можливу результативність діяльності за наявних, конкретних умов. Механізм передбачення являє собою процес пізнання майбутнього, процес формування плану майбутніх дій, оцінки їх результатів і наслідків на основі співвіднесення поточних процесуальних і результативних характеристик із минулим досвідом та цілями управління. Підсумком передбачення є побудування прогнозу як моделі майбутнього результату у відомих чи очікуваних умовах. Процес прогнозування у сфері навчання та виховання ще вивчений недостатньо. Разом із цим відомо, що недооцінювання прогностичних аспектів у теорії та практиці навчання й виховання заважає успішному розв'язанню значного кола теоретичних і прикладних питань, пов'язаних із підвищенням якості педагогічного процесу. Після прогнозування відбувається проектування роботи, що полягає в конструюванні моделі майбутньої діяльності, виборі способів та засобів, що дають змогу за заданих умов і у встановлений термін досягти цілі, у визначенні конкретних етапів досягнення цілі, у формуванні для кожного з них окремих завдань, у визначенні видів і форм оцінювання отриманих результатів. Підсумковим документом процесу планування є план, в якому точно визначено, кому, коли і що потрібно робити [8]. *Другою функцією являє собою мотивацію управління навчанням*, що полягає у забезпеченні достатньої активності тих, хто навчається. Щоб навчання було по-справжньому ефективним, у студента має виникнути внутрішня потреба у знаннях, уміннях і навичках, що їх пропонує викладач, а також бажання активно діяти щодо їх набуття. Перш за все формується мета та навчання студента стає активним, незалежним від викладача, переходить у самостійну цілеспрямовану діяльність. Функція мотивації реалізується через сукупність усіх процесів, методів, засобів збудження тих, хто навчається, до навчальної діяльності. Під мотивацією навчання також розуміють рівень готовності суб'єкта наполегливо досягати навчальних цілей, що сприймаються як обов'язкові. Але

досвід свідчить, що не завжди викладачі приділяють достатню увагу цьому важливому аспекту ефективного навчання, що часто зумовлено неволодінням методами та прийомами мотивації та стимулювання студентів. Остання функція управління навчанням є організація, що полягає у забезпеченні системності й упорядкованості процесу навчання. Це процес створення системи всіх елементів організаційно-психологічної структури навчальної діяльності. Організаційна функція пов'язана зі співпрацею між викладачами і студентами щодо досягнення окреслених цілей. «Потрібно навчати так, щоб студент ставав співучасником навчального процесу, щоб він співчував подібно до того, як це відбувається з людиною при читанні цікавих книжок, перегляді захоплюючої вистави чи фільму. Це можливо лише за педагогіки співпраці» Співпраця є нормальним розв'язанням організаційних завдань за сучасних умов [1, с.73].

Висновок. Таким чином, сьогодні на зміну філософії "впливу" в управлінні йде філософія створення умов для взаємодії, співробітництва, партнерства. Теорія управління навчальним процесом при навчанні іноземних мов доповнюється теорією менеджменту, яка має особистісну спрямованість. Осмислення ідей менеджменту, їх перенесення до сфери управління учбовим процесом відкрили простір для розробки самостійного специфічного відгалуження управління – педагогічний менеджмент. Ці механізми діють на активність студентів при одночасному скороченні аудиторного лекційного навантаження, планування і управління якістю навчання із стабільними і відтворними позитивними результатами, відкриваючи шляхи до реальної технологізації процесу навчання.

Література

1. Артюшина М.В., Журавська А.М. та ін. Психологія діяльності та навчальний менеджмент - Навч. посіб. ; За заг. ред. М.В. Артюшиної. — К.: КНЕУ, 2008. — 336 с.

2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Навч. Посібник — К.: Центр навчальної літератури, 2003 — 316 с.

3. Козаков В.А. Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / В.А. Козаков, М.В. Артюшина, О.М. Котикова та ін.; За заг. ред. В.А. Козакова. — К.: КНЕУ, 2003. — 829 с. ISBN 966-574-546-8

4. Пассов Е.И. Урок иностранного языка / Е.И. Пассов. — 2-е изд. — М.: Просвещение, 1988. — 223 с.

5. Почуева В.В. Автономная учебная деятельность студента как средство индивидуализации учебного процесса // Сборник научных трудов. Научные записки кафедры педагогики ХНУ им. В.Н. Каразина Х.: 2004 выпуск 12 — с. 178-184

6. Stoj K.V. Psychologisch-pädagogische Studien. Altes und Neues. In ASZ 57. — 1880. — S. 105-106

7. <http://studcon.org/problema-pedagogichnogo-upravlinnya-v-pedagogici-gerbartianstva>

8. <http://posibniki.com.ua/post-navchalnyi-menedzhment>

References

1. Artiushyna M.V., Zhuravskaya L.M. та ін. Психологія діяльності та навчальний менеджмент - Навч. посіб. ; За заг. ред. М.В. Артюшиної. — К.: КНЕУ, 2008. — 336 с.

2. Vitvytska S.S. Osnovy pedagogiki vyshchoi shkoly: Navch. Posibnyk — K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2003 — 316 s.

3. Kozakov V.A. Navch.-metod. posib. dlia samost. vuvch. dysypliny / V.A. Kozakov, M.V. Artiushyna, O.M. Kotykova та ін.; За заг. ред. V.A. Kozakova. — K.: KNEU, 2003. — 829 s. ISBN 966-574-546-8

4. Passov E.Y. Urok ynostrannogo yazyka / E.Y. Passov. — 2-ye izd. — M.: Prosveshchenye, 1988. — 223 s.

5. Pochueva V.V. Avtonomnaya uchebnaia deiatelnost studenta kak sredstvo yndyvdualyzatsyy uchebnoho protsessa // Sbornik nauchnykh trudov. Nauchnyye zapyski kafedry pedagogiky KhNU im. V.N. Karazyna Kh.: 2004 vypusk 12 — s. 178-184

6. Stoj K.V. Psychologisch-pädagogische Studien. Altes und Neues. In ASZ 57. — 1880. — S. 105-106

7. <http://studcon.org/problema-pedagogichnogo-upravlinnya-v-pedagogici-gerbartianstva>

8. <http://posibniki.com.ua/post-navchalnyi-menedzhment>

Ter-Ovanesian V.G.,

senior lector of foreign languages department of Kharkiv national university of Radioelectronics

Vemjan V.G.,

assistant of foreign languages department of the Ukrainian engineering pedagogics academy

Ukraine, Kharkiv

THE STUDENTS' CLASSROOM WORK MANAGEMENT AT THE FOREIGN LANGUAGE LESSONS IN THE NON-LANGUAGE UNIVERSITIES

The article analyses the management need of the students classroom work at foreign language lessons. It is considered the problem study of the management techniques based on the information theory. It is shown the main functions of the educational process management to a certain extent they are their components integration.

Key words: management classroom work, the main functions of the educational process management, person-centered approach, comprehensive training, object-subject process.